

VIII—XVIII საუკუნეების ქართული * მძრომველობა

ნათელა აღაძაშვილი

საქართველოს საბელწიფო გამოცემლობამ 1957 წელს გამოც. დიდი აღზობი — „ქართული იქრომველობა VIII — XVIII ს. უკუნეებისა“, რომელიც შედგინა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსმა გ. ჩუბინაშვილმა. იგი უღერესად მნიშვნელოვან შენახვას შექმნიერულ ლიტერატურაში ეს პირველი გამოცემა ხდაც ისეთი სიხარულითა თანამოხარული ქართული ბელოვების ძეგლები. რომელიც უღერესი მატერული და ისტორიული ღირებულება აქვს.

აღზობი შეიცავს 200 ტაბულას ზოზით 50 x 80 სმ: ნაწარმოებთა უმრავლესობა ხატურული სიღრმითა წარმოდგენილი. თუ მათი სურათი ზოზები აღემატება წიგნის ფორმატს მანის ნახევრებითი ფორმატს და ზოგჯერ ხერხი რაზობაში შეტყობება.

აღზობი დათარღული აქვს ანოტიაციების ცალკეული ძეგლების შესახებ და ამითან წამოწარმული მოკლე ისტორიული მიმოსაღვა. რომელიც ახსენებდა ქართული იქრომველობის მთელი ისტორიისა და დროისკენი ეს არის შესახებუნების ქართული იქრომველობის პირველი ისტორიის ტექსტი მთლიანად დაბეჭდილია ზეით ანუ — ქართულად, რუსულად, ინგლისურად, გერმანულად და ფრანგულად.

იქრომველობა, ზურათმოდერნებისთან ერთად შესახებუნების საქართველოში ბელოვების წიქვის დაჩის წარმოდგენა. ჩვენს დროდღე მოღწეულია მოღწეობა უმადრესი, უნაყოფი კოლექცია ქედური ბელოვების ძეგლებსა რომელიც უმრავლესობა პირველსაჩინოების მატერული ღირებულების ნაწარმოებს წარმოდგენს.

ქართული იქრომველობის ძეგლებსა შეცნიერება ურადდება ჯერ კიდევ VIII საუკუნეში მიიხერხე. ბელოვების ისტორიის გამოხიზნაში სკანდინავია ს კონდაციება 1891 წელს გამოაკვეენა საქართველოს საეღრესი სიღრმითა შეცნიერული აღწერა რომელიც დაეყარა ზეითან შეხიარესი ცნობარის მნიშვნელობა. ქედური ძეგლების ჩვენსტრასიისა და აღწერის ისტორიული შენახვის წარწერების წყობისა და გამხატვებისათვის დადი მუშაობა გასწიხ და ბეჭადმ. პ. უნარაგამ, გ. თუთაშვილმა. ამავე ხანაში ნაყოფი სურათული ნაწარმოებთა შეგროვების მაგარ ქართული იქრომველობის სისტემატური და გეგმარითიერა კვლევა დაწერი სპეკიის ბელოვების დაწარების შედეგად, რომელიც ცდრებისგან სურათულ სურათი ძეგლებს მუზეუმებში მოუარეს თავს.

გ. ჩუბინაშვილი პირველი აუღ რომელიც მონად დაახანა ქართული ქედური ძეგლებს სისტემატური შესწავლა. მისი ინსტიტუტი 1921 წელს საბელწიფო უნივერსიტეტის ბელოვებთმოდერნების კანისტრთან მათაობადი ძეგლი ქართული ბელოვების მუზეუმში. რომლის ექსპონატი ძეგლებს ღრმა შეცნიერული შესწავლის სურათულზე აქნა შედეგობა მოღწევი წლებში გ. ჩუბინაშვილმა გამოკვეენა გამოკვეენის ცალკეულ ნაწარმოებთა შესახებ, ხდაც პირველი სსრ ბელოვების საბელწიფო მუზეუმში. მრავალ აღზობის ტექსტი შედგება ღრმა კვლევითა მუშაობისა რომელიც ჩატარებულ აქნა ავტორის მიერ მრავალ წლის მანძილზე ქართული იქრომველობის ძეგლების დათარღების, მათი აღწერისა და მნიშვნელობის განხილვისათვის ისტორიული გეოლოგიის პირველში.

როგორც აღვნიშნე, საქართველოში შემონახულია შესახებუნების ქედური ბელოვების ძეგლებს მოღწევი მნიშვნელობის კოლექცია იგი დაყუდა საქართველოს მუზეუმებში: თბილისში — ს. საქართველოს სსრ ბელოვების საბელწიფო მუზეუმში, ქუთაისში — ისტორიულ მუზეუმში, ზუგდიდსა და მესტიაში — სამხარეთმცოდნეო მუზეუმებში. აგრეთვე სურათის ძველ საგარეული ცდრისებში. სულ ფიქრატებულა 2500-ზე მეტი ძეგლი. აღზობში შეტანალია ამ უმადრესი შეგროვების მთლიან ნაწილი.

ნაწარმოებთა შესახებ მონად ისმავს წარმოდგინის მკითხველს ბელოვების ამ დაჩის განვითარების ნათელი სურათი თითო წლის მანძილზე — VIII—IX საუკუნეებისა და X საუკუნედღე. ავტორის განხილვებულა ურადდება მათკითა X—XI საუკუნეებს — შემოქმედებითი ძალების აღმავლობის ხანის, რომელიც პლასტიკის განვითარების ბრწყინებულ მოღწევებში აღიზნება. ამ პერიოდს მიეღვნა აღზობის ტაბულათა ნახევარზე მეტი. 20 ტაბულადღე წარ

მოკლედაც განვითარების უმადრესი ეტაპის მიხედვებს. ბილი 20 — VIII—XIII საუკუნეების ძეგლებს. IX—XVIII საუკუნეებს, რომელიც პლასტიკის უმადრესობითა კარავს თავის დამოუკიდებელ მნიშვნელობას. მთლიან 20 ილუსტრაციით აქვს დათბილილი.

ისტორიულ მიმოსაღვაში ნახევრებითა ქართული იქრომველობის განვითარების სურათი პირველი, გამოყოფილია გეოლოგიის ძ. აათადი ეტაპები. გამოვლენილია მათი ბელოვების ეტაპისათვის წამოყენი პირობებები.

თუვალაბად ბელოვების საქართველოში უძველესი ტრადიციით აქვს, რანაც მოწმობს მდიდარი არქეოლოგიური მახალი ღლონის ნიქობები გვიჩვენებენ ტექნიკური ისტორიით შესრულებულ მრავალფეროვან ირანმენტაციის მათ დეკორატივ სურათით ნაჩინული ცხოველთა გამოხატულებითი და ირანმენტაციის ფიგურატივ, ამათად, როგორც აღვნიშნე, ავტორის ჯერ კიდევ ხანის წარმოდგინისაზე — ანოტიაციურა. განვითარებულა, დადი ირანმენტაციურადელო ბელოვება თანდათანობად გავიდა სურათურული ახანების გზაზე... (გვ. 18). ქობინაშვილმა ვარსკვლავს დაბეჭდილი ეს პირველი, ადგინა ახალი აღიარებისა ბელოვების წინაშე ქობინაშვილის რელოგიური სურათების და ცალკეულ წინდათა ფიგურების გამოხატვის ამაყანა დაყუდა IX—XIII საუკუნეების ქედური ბელოვების ძეგლებს ვერაგობითა ცნობილი არ არის. წარმოდგენას ამ მნიშვნელობის შესახებ გეოლოგიის ქვის რელოვების ცდრისების დასადასზე. ისინი იმართებენ უცხო სურათურულ ნიქობებს მთლიან შეფარდებულნი და გამოუშვებულნი არიან სურათი დეკორატიული მონადგანბელოვების შესახებდა.

აღზობი იხსნება VIII—IX საუკუნეების იქრომველობის ძეგლებით, ადგინა შეი საუკუნეების ქედური ბელოვების უძველესი ჩვენს დროდღე მოღწეული ნიქობები. სწორად ამ დროს მათაობებზედა ისინი სპონადობის გამოხატულების პირობითა, სპეციფიკურადელო გამოკვეენა და ფიგურის ცალკეული ნაწარმოების ექსპრესიული ხანგანით. განვითარების ამ უმადრესი ეტაპის შესახებდა მათაობის წარმოდგენის სახისის ფორმალისა და ბილი (გვ. 18). რომელიც სპონადობის კომპოზიციის მოღწევებურადელო რელოვებისა იხსნება. მიმოსაღვაში ხანგანულა ამ მანის მნიშვნელობა როგორც ვარდამავალი პერიოდისა რომელიც უმადრესი იქნა კომპოზიციის მიმხატვლობით. მოცულობითი გამოკვეენა ამან კი გაწმინდა ნათელი ნიქობი სურათურული მიღწეობის დამოუკიდებელი, ირანული განვითარებისათვის.

წიგნში ნახევრებითა რომ X საუკუნედან დაწყებული საქართველოში მამონარგობის დაბადული შემოქმედებითა ძიება სურათურული გამოხატვის ამაყანის დაბნაწეგება, თადასაჩინებულ ფიგურების დაბნაწეგება ზოგადი მოცულობითა ფორმებითა განხილვებში, ამანთან, მნიშვნელობის ინახილვების ელოციურა მათის ექსპრესიული ხანგანისა აღიზნული ეტაპის დაბნაწეგებულ მაგალითებდა გამოკვეენილი იხსნება სწინამოდერნი გვარა 218 წლისა. აგრეთვე ვერაგობის შესრულებული იქრომვედელ ათაყ მათი დადი ეტაპისა დაბნაწეგების (X ს.ის ბილი).

სურათურული განვითარების მოღწევი ეტაპზე, რომელიც X საუკუნის დაბნაწეგების და XI საუკუნის მიჯნის მოცუვს, ირანმენტაციითა ურადდება ფიგურის მოცულობითობის მკაფიი გამოვლენისკენა მამართული. აღზობში წარმოდგენილია ამ ხანის ძეგლებს მრავალფეროვანობა მიხედვით. როგორც არის ბელოვების იქრომველობის, წმ. გიორგის ხატა სურათის, ხატობის ფორმებისა და სხვ.

XI საუკუნის პირველ ნახევარში გამოხატულების ნიქობი სურათურული გავება სულ უფრო და უფრო სურათი ხდება რაც მკაფიოდ მანს ქედური ბელოვების ახალი ნიქობებზე, როგორც არის ციკერისა და თულის დეოისმობლის ბატები, შემოქმედების ფორმებისა და თულის დეოისმობელი, ჯუმათის წმ. გიორგის და სხვ. როგორც ავტორის აღიზნავს: — XI საუკუნის შეი წლებში ისტორიული დაწყებულ ბილი ფიგურის სურათ, დაბნაწეგება და შეუქმედულ მადასტეორობის ფორმითა და მამართობის ულსტეორობის და სხვ. (გვ. 8). ამანთანა დაყუდებულია ფიგურის პირობითი ცალკეული ავტობი, მისი მოძრაობისა და ექსტრემალის თვისებებზედა და გამოხატულობის. ამ ეტაპის მიღწევების ბრწყინებულ ნიქობში მატერული სწინამოდერნი გვარა.

გ. ჩუბინაშვილმა თითაქონისათვის მაგალითებზე დაურღნობით დასაბუთა რომ ქართული ქედური ბელოვების განვითარებაში იხივდ როგორც ქვის სურათურული და ბუნებ კეთილსა. გამოხატულებული ტენდენციის სურათურული ამაყანის დაწყება წარმოდგენილია

* გიორგი ჩუბინაშვილი ქართული იქრომველობა, VIII — XVIII საუკუნეებისა. აღზობი ისტორიულ მიმოსაღვა და ანოტიაციები საქართველოს სსრ საბელწიფო გამოცემლობა, თბილისი 1957 წ.

